

TIINA RAEVAARA

**SIELUJEN
SYÖVERI**

LIKE

Tiina Raevaaralta on aikaisemmin ilmestynyt seuraavat romaanit
Like Kustannuksen julkaisemina:

Polaaripyörre (2021, jännitysromaanisarjan 2. kirja)

Kaksoiskierre (2020, jännitysromaanisarjan 1. kirja)

Veri joka suonissasi virtaa (2017)

Korppinaiset (2016)

Yö ei saa tulla (uudelleenjulkaisu sähkö- ja äänikirjana 2021)

Taiteen edistämiskeskus on tukenut tämän teoksen kirjoitustyötä.

© Tiina Raevaara & Like Kustannus
/ Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

LIKE

Like Kustannus
Helsinki
www.like.fi

ISBN 978-951-1-43540-2

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2022

Sielu ja ruumis nukahtavat yhdessä. Sitä mukaa kuin veren liike rauhoittuu, suloinen rauhan ja levollisuuden tunne levittäytyy koko koneeseen; pehmeästi sielu tuntee tulevansa silmäluomien kanssa raskaammaksi ja painuvansa kokoon aivojen hermosäikeiden kanssa: kaikkien ruumiin lihasten kanssa siitä tulee siis vähitellen kuin halvaantunut. Lihakset eivät enää jaksa kantaa pään painoa; pää ei enää jaksa kannatella ajattelun taakkaa; se on unessa, kuin ei olisikaan.

–JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE: *IHMISKONE*
(SUOM. TAPANI KILPELÄINEN)

Sunnuntai 11. heinäkuuta

Näyttää siltä kuin sielu pyrki irtautumaan lattialle tuupertuneesta ihmishahmosta. Tuuli repii läpikuultavia riekaleita irti takaraivosta ja selästä. Kädet nojaavat maahan, pää on painunut käsivarsien väliin.

Tuijotan näkymää hämmentyneenä enkä uskalla astua lähemmäksi. Ilmavirta suhisee ja vinkuu, mutta hurjistuneen tuulen takaa olen erottavinani raskaan huohotuksen. Viimeisten hengenvetojen äänet.

Lopulta käännän selkäni kangasriekaleista, rautalangasta ja tuulikoneesta kootulle mielikuvitukselliselle rakennelmalle ja yritän paikantaa Tuulikin. Sali ei ole kovin iso, mutta valaistus on hämärä, ja osa taideteoksista on niin suuria, että kymmenvuotiaan tytön on helppo jäädä näkymättömiin niiden taakse. Meillä ei toisaalta ole kiire mihinkään. Taidemuseossa on ihanan viileää. Ulkona on painostava helle niin kuin on ollut koko kesän.

Taidenäyttelyt on aina valaistu epämukavan kirkkaasti. Samanlaisena muistan kaikki museot ja galleriat, joissa Kristiinan kanssa kiersimme. Ei valaistus silloin ahdistanut minua. Nyt kaikki tämä muistuttaa Kristiinasta. Ei olisi pitänyt tulla. Tuulikin kuvataidekouluryhmä teki ennen kesälomaa retken kaupunkimme pieneen taidemuseoon, mutta käynti jäi tyttäreltäni väliin vatsataudin takia. Tuntui hyvältä idealta tuoda hänet tänne jälkikäteen, ja näyttely

suljettaisiin pian. Olisi pitänyt arvata, että Kristiina tunkeutuu ajatuksiini kaikkialta, tauluista, askelten kaiusta portaikossa ja näyttelyn hajusta, sillä taidemuseot ovat kaikkialla samanlaisia. Muistot vyöryvät esiin: Kristiinan tapa seistä keskeneräisten maa-laustensa edessä, pitää toisessa kädessä pensseliä ja haroa toisella hiuksiaan. Kristiinan pistävä katse, kun hän yritti porautua ajatuksiini. Yleensä hän onnistui.

Tiedän kyllä, miksi Kristiina on vallannut ajatukseni. Se on täysin omaa syytäni. Jo vuosi sitten sain Huippuvuorille viestin, että Kristiina halusi meidän palaavan Suomeen. Kristiina halusi tavata, mutten ole täyttänyt hänen toivettaan. Syyllisyyttäni lisää, että tuomion jälkeen hänen asianajajansa taisteli minulle tapaa-mismahdollisuuden. Se oli Kristiinan toive, ja siihen suostuttiin varmaankin vain siksi, ettei Kristiinalla ole muuta perhettä. Ihmi-sen pitäminen vankilassa niin, ettei hän saa tavata ketään, rikkoisi epäilemättä jotakin ihmisoikeutta. Tietoisuus siitä ei vähennä syyllisyyttäni ollenkaan.

Miksi minun on niin vaikea mennä tapaamaan häntä? En ole itsekään varma. On kulunut kaksi vuotta ja seitsemän kuukautta siitä, kun seisoiimme Kristiinan kanssa entisen pomoni kotona ja hyvästelimme toisemme. Kari S. Pajusuo makasi kuolleenä sängys-sään, ja poliisit olivat tulossa. Kristiina oli päättänyt antautua, enkä voinut suostutella häntä tekemään toisin. Kaksi ja puoli vuotta tuntuu iäisyydeltä, ja toisaalta aikaa on kulunut liian vähän. Tar-vitsen etäisyyttä. Tarvitsen kaiken mahdollisen etäisyyden.

En näe Tuulikkia, vaikka kierrän koko tilan. Toisen salin ovella kuulen veden äänen; kuin toisiinsa yhtyvien purojen solinan. Aste-len sisään huoneeseen, jossa ei ole muuta kuin lasista ja metallista koottu suuri taideteos. Se on kuin valtava, kattoa kohti aukeava kukka, jonka alimmat terälehdet riippuvat jo lakastuneina ja muo-dostavat teoksen alle suojaisen paikan. Vesi virtaa lasin ja metallin

pinnalla, katoaa välillä uomiin ja tunneleihin. Pitääkö tuollaistakin rakennelmaa kutsua veistokseksi? Kristiina ilmestyy taas ajatuksiini, mutta epäselvänä, sumuisena hahmona. Alan unohtaa kaiken tai-
depuheen, kaiken, mitä Kristiinalta aikanaan opin.

Katseeni tavoittaa Tuulikin sortseihin verhotut jalat. Hän seisoo teoksen alla. Kumarrun päästäkseni tyttärenti luokse. Vesi solisee nyt melkein ympärilläni, heijastelee kohdevalaisimien loistetta. On kuin valo itse virtaisi pienten lasisten ja teräksisten kuutioiden lomassa. Tuulikki ja minä heijastamme veden seasta kymmeninä, ehkä satoinkin pieninä peilikuvina.

Tuulikki on täysin hiljaa, tuijottaa kaikkea kuin lumoutuneena. Tai ehkä hän kuuntelee veden solinaa? Tuulikkia kiehtoo nykyään tavattomasti kaikki veteen liittyvä, ja se ahdistaa minua. Se muistuttaa liikaa siitä, millainen itse olen. Sisälläni loimuaa ikuinen tulipalo, menneisyyden minuun raapaisema arpi, ja nyt tyttärelleni on käynyt samoin. Vesi täyttää hänen ajatuksena, valtameri on nyt pysyvästi osa häntä. Se määrää hänen tekemisensä ja ohjaa sitä, kuka hän on.

Määrittääkö sattuma sen, millaiseksi me muotoudumme, keitä me lopulta olemme? Annan katseeni kiertää sadoissa Tuulikin kasvoissa. Jos todellisuus voisi haarautua, kuinka monta erilaista Tuulikkia sattuma olisikaan jo ehtinyt luoda, jokaiselle erilaiset ajatukset ja salaisuudet?

On kulunut yhdeksän kuukautta siitä, kun palasimme Suomeen Huippuvuorilta. Niin kauan tyttärenti on elänyt uutta elämäänsä, toista mahdollisuuttaan. Kun hän vajosi pimeään Jäämeren syvyyksiin, kieltäydyin edes ajattelemasta sitä mahdollisuutta, että joutuisin jatkamaan ilman Tuulikkia.

Silti tiedän, että tavallaan Tuulikki jäikin mereen. Sen kokemuksen jälkeen hän ei ole täsmälleen sama Tuulikki, joka hän oli ennen hukkumistaan ja sitä, kun hänet herätettiin jälleen henkiin

suuruudenhullun Paul Hadfieldin laboratoriossa PolarCryossa.

Jätän Tuulikin kuuntelemaan vettä ja siirryn seuraavaan tilaan maalausten pariin. Koko taidemuseossa vaikutti olevan vain pari ihmistä meidän lisäksi, mutta huomaan sivusilmällä, että tässä huoneessa on jo joku, pienikokoinen vanha nainen.

Tauluista suurin on merkillinen. Pysähdyn sen eteen. Se on mustanharmaa, metallinhohtoinen, täydellisen vailla värejä, ja se on jotakin aivan muuta kuin olen koskaan nähnyt. Se ei ole täysin abstrakti, mutten osaa kuitenkaan sanoa, mitä pinnan täyttävät muodot esittävät. Ne voisivat olla hyönteisten osia, jonkinlaisia juonteisia jaokkeita, tai ne voisivat olla jopa ihmishahmoja, tiukasti toistensa lomiin kiertyneitä. Kaaret vihjaavat lantiosta, vatsasta ja olkapäästä. Toistensa lomitse kiertyneet ulokkeet voisivat olla hyönteisen jalkoja, mutta yhtä lailla ihmisen sormia, luonnotto-man ohuina ja nivelikkäinä esitettynä. En tiedä, millä tekniikalla taulu on tehty: se on tarkka kuin valokuva.

Kun astun pari askelta kauemmaksi, näyttää kuin varjot hahmojen lomassa muodostaisivat kasvojen ääriviivat. Kristiina palaa taas mieleeni, hänen kummalliset suuret mustavalkoiset kasvoja esittävät taulunsa, jotka lopulta paljastuivat kuolleita ihmisiä esittäviksi. Kristiinan murhaamia, ainakin osa. Kristiina tuomittiin kahdesta murhasta, mutta tiedän, että poliisi yritti yhdistää hänet paljon useampaan. Oli kulunut liikaa aikaa, eikä riittävää todistusaineistoa saatu. Kristiina ei tietenkään tunnustanut mitään.

Vilkaisen taakseni. Tuulikki viipty edelleen ihailemassa vettä ja heijastuksia. Käännyin taas taulua kohti. Oma reaktioni siihen ihmetyttää. Taulu on periaatteessa vastenmielinen: se sekoittaa elävää ja kuollutta, luonnollista ja keinotekoista, muuttaa elävät muodot mekaanisiksi. Se on synkkä ja tunteeeton. Silti minut valtaa outo haikeus, kun katson kuvaa. Kuin rauha laskeutuisi ylleni. Maalauksen maailma on pysähtynyt, vailla kaaosta ja draamaa.

Se huokuu kylmyyttä ja kuolemaa, mutta samaan aikaan se on irrallaan kaikesta ihmiselämän tunnekuormasta.

”Pidätkö siitä?” hento, matala ääni kysyy takaani.

Käännyn katsomaan. Kauempana seissyt nainen on nyt vierelläni. Hän on pikkuruinen, kuin ajan kuivattama. Hopeanharmaa ja hieman sekainen polkkatukka kehystää ryppyisiä, lempeitä kasvoja. Ikä ei ole poistanut kasvoista hienopiirteisyyttä tai herkkyyttä. Silmät ovat suuret ja nauravan oloiset, nenä kapea. Naisella on kävelykeppi, en huomannut sitä aiemmin.

”Tavallaan”, vastaan. ”Se on outo mutta oikeastaan aika rauhoittava.”

Nainen nyökkää kuin osoittaakseen olevansa samaa mieltä. Hän katsoo maalausta vakavana pää kallellaan. Hänellä on päällään vaaleanharmaa jakku, joka näyttää olevan peräisin jostain kaukaa kahdeksankymmenluvulta. Olkatoppaukset ovat melkein leveämmät kuin nainen itse. Käsilaukun hihna kulkee toisen hartian yli.

Vilkaisen Tuulikin suuntaan. Meidän pitäisi jo lähteä. Nyökkään naiselle hyvästiksi.

”Sinä olet Eerika”, nainen kuitenkin sanoo. ”Eerika Hämeranta.”

Hämmästyn. Hetken verran ajattelen pudistaa päätäni ja poistua nopeasti, mutta pakottaudun kuitenkin katsomaan naista.

”Niin olen. Anteeksi, olemmeko me tavanneet joskus?”

Nainen hymyilee herttaista hymyä, joka tuntuu täyttävän koko kasvot. Huomioni kiinnittyy hänen ranteisiinsa, niiden haurautteen. Naisen voisi kaataa puhaltamalla.

”Et sinä voi muistaa minua”, nainen sanoo. ”Mutta minä tunsin sinun vanhempasi. Enni oli minulle kovin rakas. Ja tunsinhan minä myös Minnan ja Artturin, ja tietenkin Kristiinan. Minä tunsin teidät kaikki.”

Naisen sanat tuntuvat yhtäikaa lohdullisilta ja pelottavilta. En ole ajatellut omia vanhempiani tai Kristiinan perhettä aikoihin.

Muistan heistä kovin vähän, ja mitä enemmän yritän muistaa, sitä ahdistuneempi minusta tulee. Lopulta en voi ajatella kuin tulta. Liekkejä, tulen hajua ja ääntä.

Mutta joku muistaa minun vanhempani, joku muistaa minun lapsuuteni. Minun äitini on ollut rakas jollekin. Se on kuin toivonkipinä. Aivan kuin kaikki menneisyyden asiat eivät olisikaan pahoja.

”Hänen täytyy olla tyttäresi”, nainen sanoo ja nyökkää Tuulikin suuntaan oviaukkoa kohti. ”Hän on täsmälleen sinun näköisesi, kuin kopio.”

Vilkaisen Tuulikkoa. Hän vilkuilee meitä epäluuloisena taide-teoksen takaa.

”Kuka sinä olet?” kysyn uudestaan.

Nainen nyökkää ja suuntaa katseensa seinään edessämme. En ymmärrä, mitä hän yrittää sanoa, mutta sitten katseeni osuu taulun vieressä olevaan pieneen kylttiin.

Harriet Paasilainen, siinä lukee. Morphologies, 1989.

”Sinä olet... sinä olet maalannut tuon?” kysyn.

Nainen naurahtaa. Ääni on helisevä, kepeä. ”Kauan sitten. En varmaan enää osaisi maalata samalla tavalla. Ehkä en haluaisikaan.” Hän katselee hetken vasenta kättään kuin arvioidakseen, mihin se pystyisi. Käsi värähtää silminnähden. Oikealla hän nojaa keppiin.

”Minä en muista sinua”, sanon taas.

”Ei sinun pidäkään muistaa”, Harriet Paasilainen sanoo. ”Sinä olit vasta lapsi. Enkä minä tavannut sinua kovin montaa kertaa. Vanhempasi tunsin hyvin, me ehdimme olla ystäviä vuosikaudet. Olin kovin pahoillani, kun he kuolivat. Se oli niin surullista. Niin raakaa.”

En vastaa mitään. Tuntuu oudolta, että joku sanoo noin. Niin ei ole tapana sanoa henkilölle, jonka vanhemmat kuolivat tulipalossa.

Niin ei liioin ole tapana sanoa sille, joka vahingossa sytytti kyseisen tulipalon. Mutta sitä nainen ei voi tietää.

”Mitä Kristiinalle kuuluu?” hän yllättää minut kysymyksellään.

En löydä sanoja. ”Hän on vankilassa”, sanon lopulta.

”Tiedänhän minä sen”, nainen vastaa, ja hymy näyttää yhtä vilpittömältä kuin aiemminkin. ”Olen tietenkin seurannut hänen tapaustaan uutisista. Mutta mitä hänelle kuuluu?”

Aihe saa minut niin vaivautuneeksi, etten kykene katsomaan naista silmiin. ”En ole käynyt katsomassa häntä”, sanon, myönnän asian ventovieraalle noin vain. Tunnen kuinka kasvoni punehtuvat häpeästä.

”Et ole käynyt?” nainen toistaa. Hymy vaihtuu epävarmuudeksi tai ehkä jopa surumielisyydeksi. ”Hänen täytyy olla kovin yksinäinen. Eikö hän saa tavata ketään?”

Katson Harriet Paasilaista yhä hämmentyneempänä. Tuntuu oudolta puhua tällaisia. Minulla ei ole minkäänlaista muistikuvaa naisesta. Nimi ei soita kelloja. Hän voisi olla kuka tahansa. Tuntuu kuin muistissani olisi täysin tyhjä paikka hänen kohdallaan. Sitä paitsi minun ei pitäisi puhua näistä asioista, ei ainakaan ihmisille, joita en tunne.

”Saisin kyllä käydä tapaamassa häntä, mutten ole uskaltanut. Se tuntuu niin vaikealta.”

Yllättäen nainen tarttuu käteeni. Sävähän, mutten vedä sitä pois.

”Se helpottuu kyllä ajan myötä, usko minua”, hän sanoo. Hänen otteensa on hento ja tärisevä, kun hän yrittää puristaa kättäni. ”Se helpottuu kyllä. Sinun täytyy käydä tapaamassa häntä. Ei hän pärjää ilman sinua.”

Värähän ja vedän käteni varovasti hänen otteestaan. Harriet Paasilainen katsoo minua tarkkaavaisesti kuin yrittäisi lukea ajatuksiani. Sitten hän avaa käsilaukkunsa ja etsii sieltä jotakin. Kädet

liikkuvat kömpelösti. Lopulta hän vetää esiin postikortin kokoisen paperin sekä kuulakärkikynän.

”Minulla on ensi perjantaina näyttelyn avajaiset. Tule sinne! Minä todella haluaisin nähdä sinut pian uudestaan.” Hän kirjoittaa vaivalloisesti jotain paperiin, jonka näen nyt olevan taidenäyttelyn mainos. Painettua arkkia hallitsevat samat synkät sävyt, jotka huokuvat outoa rauhaansa edessämme olevassa maalauksessa. Sitten hän ojentaa paperin minulle.

”Et voi kieltäytyä”, hän sanoo hymyillen itsepintaisesti. ”Minä olen vanha ja kuolemansairas, ei sellaisten ihmisten pyynnöistä kieltäydytä.” Hän naurahtaa lausahdukselleen kuin hyvällekin vitsille.

Vilkaisen paperia. ”Harriet Paasilaisen retrospektiivinen näyttely” todella aukeaisi lähikaupungissa ensi viikonloppuna. Avajaiset kutsuvieraille järjestettäisiin perjantaina. Käännän arkin. Nainen on kirjoittanut toiselle puolelle kellonajan: 16.30, sekä ilmeisesti puhelinnumeron.

”Minä tulen kyllä”, saan sanottua. Iäkkään naisen kasvoille leviää lämmin, kaikennielevä hymy. Hän katsoo kuin tietäisi minusta kaiken, ja minä ymmärrän, kuinka vähän itse lopulta tiedän itsestäni ja menneisyydestäni.

Laskevan auringon valo paljastaa, etten ole pessyt kertaakaan tämän asunnon ikkunoita. Ummistan silmäni ja keskityn Panun ääneen, yritän kuvitella itseni istumaan hotellihuoneeseen hänen vierelleen.

”Eli sulla on vain sen naisen sana siitä, että se tunsu sun vanhemmat?” Panun kysymys on enemmänkin toteamus. Hän on ollut komennuksella kohta kuukauden, ja välillä minusta tuntuu, että alan unohtaa, kuinka huolissaan hän on aina kaikesta. Tällaiset keskustelut palauttavat sen taas mieleeni. Näen mielessäni harmaat

silmät, joiden ympärille huoli nostaa kireitä ryppyjä. Aluksi minua huvitti hänen huolestuneisuutensa, sitten ärsytti. Tällä hetkellä kaipaakaan sitä.

”Joo”, vastaan puhelimeen tyyneästi. ”Mutta voinhan mä ottaa selvää, miten asiat oikeasti ovat. Mä aion ottaa selvää.”

”Hyvä”, Panu sanoo. Ääni ei ole yhtään aiempaa rennompi. ”Toistatko vielä sen nimen?”

Huokaisen ennen kuin vastaan. ”Harriet Paasilainen.”

Melkein kuulen kynän äänen, kun hän kirjoittaa nimen muistiin. En viitsi väittää hänelle vastaan, kieltää häntä puuttumasta asioihini. Olen alkanut ymmärtää, että Panun huolestuneisuus on aitoa – hän todella ahdistuu asioista, joihin liittyy epävarmuutta, vaaroja tai tuntemattomia ihmisiä, eikä hänelle ole ollenkaan helppoa viettää pitkiä aikoja poissa minun ja Tuulikin luota. Panu ei halua kontrolloida muita, vaan omaa turvallisuudentunnettaan. Tutustuessaan meihin Huippuvuorilla Panu joutui myös oppimaan kantapään kautta, että se, mitä tapahtuu, voi olla vielä kamalampaa kuin se, mitä etukäteen on pelätty.

Pakottaudun katkaisemaan ajatukseni. ”Soitatko sä taas huomenna?” kysyn.

”En mä varmaan pysty huomenna”, Panu vastaa. ”Mutta lähetän sähköpostia.”

”Okei”. Yritän hymyillä niin, että se kuuluisi äänestäni. ”Mä kerron sitten, oonko saanut jotain selville.”

Valehtelen antaessani Panun ymmärtää, että minulla olisi takataskussani keinoja saada selville totuus vanhempieni ja Harriet Paasilaisen yhteisestä historiasta. Vain Kristiina saattaisi muistaa siitä ajasta jotakin. Hän ja minä olemme eläneet kymmenenvuotiaista saakka ilman mitään kunnon yhteyttä sukulaisiimme. Sen jälkeen, kun vanhemmamme kuolivat paritalon tulipalossa, meidät vietiin lastenkotiin, jota tosin nimitettiin nuorisokyläksi. Vähät

sukulaiseni eivät pitäneet yhteyttä kuin satunnaisten joulukorttien verran. Lopulta niitäkään ei enää tullut.

Luulen, että ainakin omat vanhempani olivat jonkinlaisia sukujensa mustia lampaita; kaukaa toiselta puolelta Suomea etelään muuttaneita, luokkanousun kokeneita taideihmisiä, joille oma ura oli tärkeämpi kuin yhteys sukuun. Ehkä he jopa häpesivät juuriaan. Äitini Enni oli runoilija, isäni Keijo taas opetti yliopistolla taidehistoriaa. Kristiinan äiti Minna Kojonkoski oli tutkija, mikrobiologian professori, Artturi taas työskenteli tiedekeskuksessa. He olivat kiinteä nelikko, niin kiinteä, että jo lapsena ajattelin toisinaan minun ja Kristiinan olevan tunkeilijoita heidän idyllissään. Minä ja Kristiina olemme samanikäisiä, ja meidän syntymämme on selvästi suunniteltu asia, jonkinlainen pakko, joka heidän on vain täytynyt toteuttaa varsinaisten unelmien lomassa.

Panu on toistaiseksi ainoa, jolle olen kertonut Harriet Paasilaisesta. Tuulikin annoin ymmärtää, että taidenäyttelyssä juttelemaan tullut nainen oli satunnainen taideharrastaja ja keskustelin hänen kanssaan vain niitä näitä. Tuulikin syntymästä saakka olen ajatellut, että sitten kun Tuulikki täyttää kymmenen, voisin kertoa hänelle tarkemmin menneisyydestäni, siitä kuinka hänen isovanhempansa kuolivat. Kymmenen vuoden ikä tuntui jonkinlaiselta rajapyykiltä lapsen ja ajattelukykyisen ihmisen välillä. Tuulikki on ollut ikäisekseen viisas ja pelottavan terävä jo pitkään, mutta siitä huolimatta minusta tuntuu nykyään mahdottomalta puhua asiasta mitään. Isovanhempasi paloivat kuoliaaksi, niinkö minä sanoisin? Ja minä, sinun äitisi, sytytin tulipalon. Ei Tuulikin tarvitse tietää, ei ehkä koskaan. Siksi en kertonut Harriet Paasilaisestakaan.

Kannan tietokoneen keittiöön, avaan tuuletusikkunan viilentävän ilmavirran toivossa ja googlaan Harrietin nimen. Olen varma, että Panu tekee parhaillaan täsmälleen samaa. Tai ehkä hän sukeltaa suoraan paljon syvemmälle, soittaa joko entisille työtovereilleen

keskusrikospoliisiin tai nykyisille tiedustelu-upseerikollegoilleen ja alkaa selvittää, kuka tapaamani nainen oikein on.

Puolen tunnin päästä nojaudun tuolissani taaksepäin.

Harriet Paasilaisen elämä on ollut poikkeuksellinen. Hän syntyi vuonna 1940, ja sen lisäksi, että hän on nimekäs, pitkän uran tehnyt kuvataiteilija, hän on ehtinyt tehdä töitä myös tutkijana. Koulutukseltaan hän on filosofian tohtori, neurobiologi, ja vaikka lähes kolmekymmentä vuotta sitten päättäneestä tutkijanurasta on vaikea löytää julkaisuja verkkoarkistoista, saan käsityksen, että hän teki sen ajan mittapuiden mukaan suorastaan urauurtavaa tietoisuuden tutkimusta yhdessä miehensä Henrik Paasilaisen kanssa. Wikipedia-artikkelissa kerrotaan Henrikin kuolleen vuonna 1983.

Ehkä kaikkein yllättävintä on kuitenkin se, että valtaosa Harriet Paasilaisesta kertovista verkkojulkaisuista keskittyy hänen nykyiseen uraansa jonkinlaisena luovuusvalmentajana. Häntä on haastateltu lukemattomia kertoja aiheesta ainakin kymmenen vuoden ajalta, ja nimekkäät taiteilijat ja yritysjohtajat mainitsevat hänet innoittajanaan. Vielä 81-vuotiaanakin Harriet Paasilainen vaikuttaa olevan vakiovieras paneelikeskusteluissa, poliitikkojen ja bisneseliitin verkostoitumistapahtumissa ja ”inspiraatiopäivillä”. Entinen kulttuuriministeri nimeää hänet ”gurukseen”, ja Finlandia-palkinnon voittanut kirjailija kertoo haastattelussa menettäneensä jo kykynsä kirjoittaa, mutta löytäneensä luovuutensa uudelleen hänen luonaan.

Harriet Paasilaisella on firma nimeltä Erebos Oy. Sen toimitusjohtajaksi on merkitty Tuomo Paasilainen. Tarkistan Wikipediasta, mitä Erebos tarkoittaa. Se on kreikan mytologiassa ”manalan pimein osa”. Kuulostaa erikoiselta nimeltä luovuusvalmennusta antavalle yritykselle. Yritän etsiä firman nettisivuja, mutta sellaisia ei ilmeisesti ole.

Tuomo Paasilaisen sen sijaan löydän verkosta ja saan selville, että hän on Harrietin poika. Pari kuukautta sitten julkaistussa lyhyessä viisikymmenvuotishaastattelussa Tuomo Paasilainen vaikuttaa talousasioihin keskittyvältä, hieman tylsältä mieheltä, kovin erilaiselta kuin äitinsä.

Sähköposti ilmoittaa uudesta viestistä. Se on Panulta. Otsikossa lukee *Henrik Paasilainen*, viestinä on vain valokuva.

Avaan kuvan. Se osoittautuu lehtileikkeeksi. Nykyposti-lehti joulukuulta 1983. *Sytyttikö tiedemies itsensä palamaan?* lukee otsikossa. Kasvokuva Henrik Paasilaisesta on niin suttuinen, etten saa siitä mitään selvää. *Kirjailija ja tiedemies Henrik Paasilainen, 50, kuoli uutisten mukaan tapaturmassa huhtikuun 16. päivä. Luki-joilta saamiemme vinkkien avulla on selvinnyt Henrik Paasilaisen kuolinsyy, josta ei ole puhuttu julkisuudessa. Paasilainen syttyi tuleen ja kuoli kotonaan Munkkivuoressa. Palo levisi asuntoon, jota oli sammuttamassa koko liuta palokunnan yksiköitä. Poliisi tai pelastuslaitos ei ole suostunut kommentoimaan tapahtuneen yksityiskohtia eivätkä he vastanneet tätäkään artikkelia varten tehtyyn haastattelupyyntöön.*

Anonyymi lähde on kertonut Nykypostille, että Henrik Paasilainen sytytti itsensä tuleen. Mikä sai nimekkään tiedemiehen mielen järkkymään niin pahasti? Paasilaisen leski Harriet Paasilainen, 43, ei ole vastannut yhteydenottoihimme. Pariskunnalla on kaksi lasta, 14-vuotias tyttö ja 12-vuotias poika. Nykyposti jatkaa tapahtuneen selvittämistä.

Nostan katseeni näytöltä. Keittiön arkisuuden keskellä vanha uutinen tuntuu epätodelliselta. Itsemurhat ovat aina järkyttäviä, mutta itsensä tappaminen jollain niin kamalalla tavalla kuin polttamalla on jo täysin käsittämätöntä. *Huh*, vastaan lyhyesti Panun sähköpostiin.

Paha olo velloo vatsassa, ja käyn hakemassa lasillisen vettä. Henrik Paasilaisen kohtalo on niin vastenmielinen, että painain läp-

pärin kannen kiinni. Selvittelyt saavat jäädä tältä päivältä. Tuntuu merkilliseltä, että Harriet otti lyhyessä tapaamisessamme puheeksi vanhempieni kohtalon, vaikka hänen oma aviomiehensä kuoli samalla tavalla. Tai ehkä vanha nainen tuntee sympatiaa minua ja Kristiinaa kohtaan juuri siksi. Hän tuntui olevan kovin huolissaan Kristiinan jaksamisesta.

Lasken lasin tiskipöydälle ja kävelen olohuoneeseen. Suuri pihakuusi on värjäytynyt kullanhoitoiseksi ilta-auringossa. Päästän sälekaihtimet alas. Valo tunkeutuu huoneeseen sinnikkäästi kaihdinten kapeista raoista. Tuulikki on jo huoneessaan, mutta täytyisi vielä varmistaa, että hän menisi oikeasti nukkumaan ajoissa.

Äkkiä mieleeni vyöryy jokin näky. Edessäni ei ole enää tyhjä, vaaleaksi tapetoitu seinä, vaan lattiasta kattoon ulottuva kirjahylly lasiovineen. Katto on korkealla, paljon korkeammalla kuin tässä 1970-luvulla rakennetussa elementtitalossa. Kirjahyllyn edessä on paksulla vihreällä sametilla päällystetty nojatuoli, jossa istuu mies.

Mies näyttää kummalliselta. Melkein kuolleelta, mutta hän ei ole kuollut. Minä tunnen miehen, olen nähnyt hänen muuttuvan parikymppisestä komeasta nuorukaisesta paksunahkaiseksi, hieman tukevaksi ja jäyhäilmeiseksi mieheksi. Tuntuu kuin hän edelleen koskettaisi minua; ensimmäistä kertaa, viimeistä. Nyt hän on joka tapauksessa mennyt. Vaikka kasvojen lihakset ovat jännittyneet ja silmät tuijottavat rävähtämättä eteenpäin, kasvot on vallannut kuolema. Henrik on astunut toisella jalalla tuolle puolen, pimeyttä kohden, eikä paluuta ole. Katse on tyhjyyttä täynnä, kasvot vailla tunteita. Hänen paitansa on märkä; on kuin hän olisi hikoillut valtavasti ja hiki noruisi pieninä puroina paidan alla, tihkuisi edelleen tuolille ja lattialle.

Nyt sinun täytyy kuolla, ääni sanoo, ja tajuan, että tavallaan se on minun ääneni. Minä sanon niin. Henrik nostaa kädet sylistään, liikkeet ovat hitaita mutta määrätietoisia, niistä puuttuu kaikki

turha. Kasvoilla ei näy mitään tunnetta. Hänellä on kädessään tupakansytytin, ja ennen kuin ehdin ymmärtää, mitä seuraavaksi tapahtuu, liekki on jo syttynyt. Tuli humahtaa kiinni Henrikin vaatteisiin, hetken näyttää siltä kuin hän syleilisi tulta. Hän nousee seisomaan ja alkaa huutaa. Pelkkää suoraa huutoa, se ei ole edes kauhunhuuto vaan ikään kuin jokin ilmoitus, signaali. Paita on ilmiliekeissä ja tuli peittää Henrikin kasvot. Olen riemuissani. Olen onnistunut.

”Äiti?”

Tuulikin ääni säpsähdyttää minut valveille ajatuksistani. Mitä ihmettä minä oikein ajattelin? Mitä ihmettä näin?

”Äiti, onko sulla huomenna työpäivä?” Tyttö kurkistaa olohuoneeseen makuuhuoneensa ovelta.

Joudun pakottamaan ajatukset irti merkillisestä näystä. Menee hetki ennen kuin edes muistan, mikä päivä nyt on. Kyllä, minulla olisi huomenna töitä. Olen tehnyt vuoroja keskimäärin neljä kertaa viikossa oluttehtaan laaduntarkkailuosastolla. Onneksi homma on päivätyötä, ja elämä on sitä myötä ollut helppo järjestää. Oikeastaan kaikki on nykyään kovin helppoa. Se on tuntunut ihmeelliseltä.

”Joo, on mulla”, vastaan Tuulikille. ”Mutta sähän oot vasta heräilemässä, kun mä tuun jo kotiin”, yritän pakottaa ääneeni leikkilisen sävyn, vaikka säikähdys vielä painaa rintakehässä. Olen yrittänyt pitää kiinni Tuulikin päivärytmistä, mutta tyttö osoittaa ehkä ensimmäisiä teini-iän merkkejä ja on ruvennut nukkumaan jopa puolille päivin.

Tuulikin sulkeuduttua taas huoneeseensa siirryn parvekkeelle ja istahdan rottinkituolille. Avaan lasit ja päästän jo aavistuksen viilenneen ilman sisään. Yllättäen jonkin kukan huumaavan runsas tuoksu täyttää parvekkeen. Kesä on ollut kuuma ja kuiva, mutta pari päivää sitten satoi koko yön. Sade ilmeisesti pelasti kuolemassa

olleen puutarhan, ja nyt kasvit kukoistavat kuin tropiikissa. Sepelkyyhky puhaltelee yksitoikkoista säettä pienessä puistikossa pihan vierellä. Luonto tuntuu päässeen valloilleen, mutta oma mieleni on täysin tyhjä. Tekisi mieli soittaa Panulle, mutten tiedä, mitä sanoisin. Luultavasti hänen puhelimensa olisi jo pois päältä.

Kertoisinko muka, että kuvittelen näkeväni näkyjä? Että todella näin, kuinka Henrik Paasilainen tappoi itsensä?

Että hetken aikaa tuntui kuin tajunnassani olisi muisto, jota minulla ei voi olla?

Suljen silmät ja yritän hengittää ajatuksen ulos sisältäni. Lopulta tartun puhelimeen ja lähetän Panulle viestin: *Voisitko ottaa jotain kautta selvää Henrik Paasilaisen kuoleman yksityiskohdista?*

Asetan puhelimen äänettömälle. En halua lukea Panun ihmettelevää vastausta.

Ulkona olisi kohta jo pimeää, mutta luonto tuntuu elävämmältä kuin koskaan. Sisälläniikin on pimeää, mutta minusta tuntuu, etten ole pimeydessäni yksin. Kuin joku seisoi näkymättömissä, niin lähellä, että halutessani voisin koskettaa häntä.

Tiistai 13. heinäkuuta

Herään siihen, että Tuulikki huutaa minua. Huuto tunkeutuu uneen. Yritän havahtua, mutta tuntuu mahdottomalta päätellä, kuulinko sen oikeasti vai näinkö sittenkin vain unta. Tuulikki huutaa öisin monta kertaa viikossa, hän on tehnyt niin siitä saakka kun palasimme Huippuvuorilta. Siitä saakka, kun hän hukkuu ja heräsi henkiin.

”Äiti!” Tällä kertaa en voi erehtyä. Pakottaudun nousemaan. Kello yöpöydällä näyttää puoli yhtä. En ole nukkunut kuin tunnin verran. Illan crossfit-treeni kiristää yhä alaselässä, yöpaita on liimaantunut kiinni ihoon. Ruumis tuntuu raskaalta ja hitaalta, unen täyttämältä.

”Kaikki hyvin”, sanon Tuulikille hiljaa, kun pääsen hänen sänkynsä viereen. Hän makaa kyljellään, peitto tiukasti ympärillä niin, että kasvot hädin tuskin näkyvät. Silmät on puristettu kiinni. Silitän varovasti hänen käsivarttaan. Silmät avautuvat, toteavat läsnäoloni ja sulkeutuvat sitten taas.

”Nuku vain”, sanon taas. En voi sanoa muuta, eikä sillä oikeastaan ole väliä, mitä sanon. En oikein edes tiedä, mikä Tuulikin unta häiritsee. Hän kieltää näkevänsä painajaisia. Joskus kun hän huutaa, hän on jo ehtinyt nukahtaa uudestaan siihen mennessä, kun pääsen hänen vuoteensa vierelle.

Kerran näin itse unta, että Tuulikki huusi, ja kun hiivin hänen

huoneeseensa, hän nukkui levollisesti ja rauhallisesti, peitto huolimattomasti jalkojen päällä.

Ehkä hän ei näe painajaista jäisestä vedestä, vaan herää ja muistaa: muistaa painuneensa syvyykseen, tietää sen olevan totta. Tai ehkä hän huutaa sen takia, että hän muistaa jotain, mitä näki maatessaan elottomana PolarCryon tutkimusaltaassa. En ole koskaan kysynyt, mitä hän silloin koki. En uskalla.

Olisi ehkä helpompaa, jos nukkuisin tyttäreni kanssa samassa huoneessa. En voi kuitenkaan tehdä niin: se muistuttaisi liikaa elämää Kristiinan kanssa. Sitä, kuinka Kristiina pari kertaa vuodessa alkoi pelätä kuolemaa eikä voinut enää nukkua yksin. Kristiinan kuolemanpelko sai hänet tappamaan.

Asiat toistuvat, aika kulkee kehää. Minä toistan itseäni, palaan kerta toisensa jälkeen tuleen ja tulipaloon. Se toistuu elämässäni uudestaan ja uudestaan, aina hieman eri tavoin. Nyt Henrik Paasilaisen kuoleman muodossa. Tuulikki toistaa minun tekojani, mutta hän toistaa myös Kristiinan tekoja.

Sen jälkeen, kun sytytin vahingossa tulipalon, joka tappoi sekä minun että Kristiinan vanhemmat, liekit ovat koko ajan kyteeneet jossain ajatusteni takana ja roihahtaneet välillä valloilleen. Elämäni ahdistuneimpina aikoina en pysty pitämään pakkomiellettäni kurissa. Huippuvuorilla asia helpottui ehkä ympäristönvaihdoksen vuoksi, mutta tiedän, että pienikin lipsahdus ajaa minut taas hamstraamaan tulitikkuja ja sytyttämään pieniä, aivan pieniä ja hallittuja tulipaloja.

Minun ja Kristiinan elämä kiertyi sen ympärille, mitä meidän vanhemmillemme tapahtui. Olemme pelkkiä traumojemme kasvatusalustoja. Nyt minusta tuntuu, että Tuulikki on samanlainen, että Tuulikin määrittelee loppuun saakka se, mitä hänelle tapahtui Huippuvuorilla matkalla Longyearbyenistä Barentsburgiin, kun minä en kyennyt suojelemaan häntä. Se ei saisi mennä niin. Ihmisen pitäisi olla paljon enemmän.

Tuulikin alkuperä on minun suurin salaisuuteni. Ehkä suurimpia salaisuuksia, mitä koko ihmiskunnalla on. Tuulikki on saanut alkunsa laboratoriossa minun ja Kristiinan soluista. Pieni kimeerityttäreni, luonnonoikku, antiikin Khimairan moderni vaste. Ihme.

Mitähän Kristiina ajattelisi, jos hän kuulisi, että Tuulikki pelkää nukkumista?

Torstai 15. heinäkuuta

Kello on jo puoli kaksi. Ilmastointi on jäädyttänyt ruokalan niin viileäksi, että minua paleltaa. Venytin lounaalle lähtöä niin pitkälle kuin pystyin, jotta välttäisin jonot ja kovaäänisen puheensorinan. Nyt ruokalassa ei olekaan lisäkseni kuin pöydällinen huoltomiehiä, jotka ovat juuri lähdössä.

Puhelin värisee kangaskassissa, jonka olen laskenut penkille viereeni.

Soittaja on Panu. Vastaan hieman hämmentyneenä. Yleensä sovimme soittoajoista etukäteen, koska Panu on niin huonosti puhelimen ääressä. Luulen, ettei hän saa käyttää siviilipuhelintaan kuin rajoitetusti.

”Etkö sä ole töissä?” Panu kysyy ensimmäiseksi. ”Ajattelin, ettet sä kuitenkaan ehdi vastata.”

”Lounaalla just”, sanon. ”Miten sä näin yllättäen soitat?”

”Selvittelin vähän sitä Henrik Paasilaisen kuolemaa”, hän vastaa. Äänessä kuuluu epärointi. Kai hän miettii, onko minun hyvä kuulla sellaisista asioista. Panu tietää, että vanhempani kuolivat tulipalossa. Ehkä hän ajattelee, että minua pitäisi suojella menneiltä.

”Selviskö jotain?”

”Ei siitä jutusta ollut kauheasti tietoa tallella, kun taustalla ei ollut mitään rikosta. Ja vähän huonosti mä näitä nykyään kehtaan kysellä, kun ei ole enää kovin hyviä tuttuja töissä”, hän aloittaa

anteeksipyytävän oloisesti. ”Päivä oli siis huhtikuun kuudestaista vuonna -83. Paasilaiset asui kerrostaloneliössä Ulvilantiellä. Kahdeksan aikaan aamulla kaksikin naapuria soitti hälytyskeskukseen savunhajun takia, ja sinne lähetettiin kerralla iso määrä yksiköitä. Muutamaa minuuttia myöhemmin Paasilaisten tytär, joka oli silloin teini-ikäinen, soitti myös hälytyskeskukseen ja kertoi isänsä syttyneen palamaan. Kun palokunta pääsi oikean huoneiston ovelle, lapset ja Harriet olivat jo rappukäytävässä. Harriet oli kertomansa mukaan ollut nukkumassa, herännyt tyttärensä huutoon ja siirtynyt savun pelästyttämänä heti ulos asunnosta lasten kanssa. Henrik löytyi pahoin palaneena olohuoneen nojatuolista, se tuoli oli käytännössä sulanut kiinni ruumiiseen. Olohuoneessa oli palokunnan tullessa jo ihan kunnan palo käynnissä, ja meni aikaa, että ruumis saatiin sieltä ulos. Henrikin sylistä ja käsistä löytyi jäänteitä palavasta nesteestä, ja sen paidan etupuoli oli ilmeisesti se, mistä palo oli lähtenyt. Neste oli jotain sellaista, mitä siihen aikaan käytettiin toimistotöissä jotain tussinjälkiä liuottamaan. Pääteltiin, että Henrik oli kaatanut sitä päälleen useamman purkin, istahtanut tuoliin ja syyttänyt itsensä tuleen.”

Panu luettelee kaiken suorastaan hengästyttävästi. Minua huijaa aavistuksen. Tapahtunut kuulostaa täsmäävän siihen, mitä näin kuvitelmassani. Valveunessani. Miten se voi olla mahdollista? Nyt, kun istun keskellä arkista työpaikkaruokalaa, seikka tuntuu vasta aavistuksen epämukavalta, mutta tiedän, että se palaisi mieleen myöhemmin, hyökkäisi kimppuuni viimeistään illalla, kun yrittäisin saada unta.

”Eikö löytynyt mitään selitystä, miksi se teki niin?” kysyn vain kuullakseni Panun äänen ja ollakseni vähemmän yksin ajatusteni kanssa.

”Harrietin ja jonkun haastatellun psykologituttavan mukaan se oli kärsinyt masennuksesta ja uhannut jo aiemmin tappaa itsensä.

Sen verestä löytyi jälkiä jostain kummallisesta lääkeaineesta, mutta sen ottamisesta oli ilmeisesti niin kauan aikaa, ettei sillä katsottu olevan vaikutusta tapahtumiin.”

”Et sattuisi muistamaan, mikä se lääkeaine oli?” kysyn.

”No se olikin ainoa asia, jonka mä kirjoitin muistiin”, Panu vastaa. ”Tetrodotoksiini”, hän sanoo hitaasti hetken kuluttua, lukee ilmeisesti paperista. ”Ei sano mulle mitään. Mutta se on ilmeisesti jotain todella myrkyllistä ja nopeasti vaikuttavaa. Papereissa oli kuulemma joku vähän epäselvä merkintä, että Henrik olisi tutustunut aineeseen tutkimustyössään. Oikeuslääkäri tulkitsi, että Henrik oli ensin yrittänyt tappaa itsensä sillä ehkä pari päivää aiemmin ja sitten kun ei ollut onnistunut, oli valinnut polttoitsemurhan. Hurja kaveri.”

Yllättäen Panun kertomat asiat tuntuvat lopulta rauhoittavilta. Istun laaduntarkkailun laboratoriossa, odotan päivän viimeisten analyysien tuloksia ja ajattelen. Kaikkeen on selitys. Minun on täytynyt joskus kuulla, kuinka Henrik Paasilainen kuoli, ja luoda siitä itselleni mielikuva, joka tuli esiin luettuani uutisen Henrikin itsemurhasta. Se on ainoa mahdollinen selitys – ja myös hyvin uskottava sellainen. Synnyin samana vuonna kuin Henrik kuoli, ja ehkä olen kuullut aivan pienenä ihmisten keskustelevan tapahtuneesta. Ehkä siitä ovat puhuneet jopa omat vanhempani, ja heidän tietämättään olen kuullut kaiken. Lapsen dramaattinen mielikuvitus on sitten luonut asiasta vahvan mielikuvan, yhtä vahvan kuin olisin itse seissyt katselemassa, kuinka Henrik Paasilainen sytytti itsensä tuleen.

Niin sen täytyy olla. Helpotus hulmahtaa sisälleni.

Googlaan Panun mainitseman lääkeaineen ennen kuin unohdan sen nimen. Odotin, ettei tuloksia juuri tulisi, mutta yllättäen aineesta löytyy paljon mainintoja. Tetrodotoksiini on muun muassa